

Utviklingens ultimatum

BOKOMTALE: Hvilke historiske fortellinger er det som har stått mot hverandre og preget den praktiske politikktutforming i Norge etter andre verdenskrig? Det er kjernespørsmålet i en ny og fokusert antologi, som retter søkelyset mot historiebruken i den institusjonaliserte norske politikken.

Av Håkon Evju, førsteamanuensis i idéhistorie ved Universitetet i Oslo

Politisk bruk av historie assosieres i offentligheten lett med åpen strid om minnet etter dramatiske historiske hendelser og fenomener med en særlig moralsk dimensjon, som Holocaust og kolonialismen. Trolig leder det også tankene mot det som oppfattes som misbruk av historien, for eksempel Nasjonal samling sine forsøk på å bruke begreper og symboler fra vikingtid og norsk middelalder under andre verdenskrig. At det å bruke historie i politikken er en langt mer allmenn, og ikke nødvendigvis manipulativ affære, demonstreres i den nye antologien *Historie og politikk*, redigert av Teemu Ryymin, professor i historie ved Universitetet i Bergen. Boken handler om historiebruk i norsk politikk etter 1945, men det er ikke så mye historiens rolle i [ideologisk](#) partiarbeid, i kollektive bevegelsers kamp for å påvirke politikken eller i det politiske ordsiftet i media som står i sentrum. Snarere er det historiebruk i den kanskje litt gråere og kjedeligere, men vel så betydningsfulle, parlamentariske politikktutforming boken fokuserer på. Den tar for seg politisk bruk av historie på Stortinget, i regjering, i embetsverket og i offentlige utvalg fra andre verdenskrig og helt frem til i dag. Gjennom tretten kapitler får vi innsikt i historiens rolle og funksjon, i blant annet reformer av landets ulike forvaltningsnivåer, i samepolitikken og innenfor politikkområder som helse, utdanning, fiskeri og klima.

Bidragene er i hovedsak skrevet av historikere med tilhold i Bergen, og gir inntrykk av inngående historisk kjennskap til de politiske feltene og spørsmålene som analyseres. De kjennetegnes av skarpe analyser av hvordan fortidsfremstillingene pekte mot bestemte former for politikk i samtiden. Som jeg vil komme tilbake til reiser mange av bidragene samtidig spørsmål om hvordan nettopp historiebruken best kan kontekstualiseres og forstås.

Historie og forvaltning

Antologiens uttalte mål er å vise hvordan historien i ulike saker og på ulike felt fungerte nettopp handlingsorienterende, hvordan forståelsen av fortiden var med å prege forventningene til fremtiden og legge føringer for politisk handling i samtiden. Det varierer hvor eksplisitt den historiske dimensjonen er i de ulike politiske sakene som analyseres, og hvor mye den enkelte forfatter har hatt å jobbe med. I Tore Grønliens artikkel om reformer av sentralforvaltningen for eksempel, gjør forfatteren det klart at det historiske perspektivet må leses ut mellom linjene, selv om det er tydelig at det er til stede. I Jørn Øyrehagen Sundes artikkel om fiskeripolitikk og Astri

Andresens artikkel om samepolitikk derimot, går historiske spørsmål i større grad til kjernen av den politiske striden som undersøkes. Historien er ikke nødvendigvis avgjørende i argumentasjonen, men sakene har en tydeligere historisk dimensjon. Til tross for denne variasjonen artiklene imellom gjøres det gjennomgående klart hvordan historiebruken pekte mot en bestemt type politisk handling i samtiden. På dette punktet lykkes antologien godt.

Boken gjør også interessante funn på et overordnet plan. Som Leidulv Melve viser, er historikernes kompetanse i begrenset grad etterspurt når offentlige utvalg skal settes sammen. Med unntak av når det er eksplisitt historiske spørsmål som skal under lupen, blir ikke behovet for eksperter med historisk kompetanse oppfattet som særlig stort. Dette funnet passer godt med antologiens gjennomgående understrekning av i hvor liten grad historisk kunnskap, produsert av historikere, trekkes inn i utvalgene og den øvrige norske politikktutforming. I en tid hvor [humanister](#) i stadig større grad må svare for hvilken samfunnsmessig innvirkning deres forskning har hatt, er boken i så måte ikke særlig oppmuntrende. Det er mer allmenne, erfaringsbaserte historiske fortellinger som preger historiebruken i den parlamentariske politikktutforming. Et interessant fellestrekk ved disse er likevel vekten de legger på historisk utvikling. Fortellinger som er fremskrittrettet, som understreker at en endringsprosess krever en bestemt type politisk handling, at etablert politikk er i utakt med utviklingen eller på en eller annen måte hindrer dens utfoldelse, er særlig fremtredende. Samtidig analyseres også historiebruk som understreker behovet for å bevare nedarvede tradisjonelle institusjoner og praksiser, og sågar historiske fortellinger som legger vekt på nødvendigheten av å stoppe utviklingen, som i klimapolitikken.

Historiebrukens kontekstualisering

Dette funnet knyttet til endringsbevisstheten i norsk politikktutforming er spennende, men også noe som kunne vært kontekstualisert ytterligere. Aller mest påtagelig er funnet for denne leseren i Christian Sæles analyse av historiefremstillingen i Ludvigsen-utvalgets ferske arbeid og utredning om skolefagenes fremtid. Sæle understreker hvordan samtidens endringstakt fremstilles som svært høy og hvordan læreplanene blir skildret som utidsmessige, av utvalget. Behovet for «endringskompetanse», kompetanse i det å håndtere omstilling, betones sterkt, og dybdelæring fremheves som nøkkelen i så måte. At dette legger føringer på de faglige anbefalingene er åpenbart, men for lesere med historisk kompetanse, som kanskje er tilbøyelige til å være skeptiske til påstander om at endringstakten i samtiden er historisk unik, dukker det raskt opp spørsmål om hvor denne forestillingen kommer fra. Tenkningen minner om en form for retorikk som lenge har vært utbredt på andre felt i samfunnet, kanskje særlig i næringslivet. Refleksjoner omkring den bredere samfunnsmessige konteksten for historiebruken kunne vært interessant i en slik sammenheng.

LES OGSÅ: [Demokratihistorie til å bli klok av](#) • [Historiens historie](#)

Denne innvendingen knyttet til kontekstualisering kan gjøres gjeldende for flere av de andre bidragene i antologien, som fremstår noe lukket om den parlamentariske politikktutforming. Som

det fremgår av Ryymins introduksjon plasserer boken seg historiografisk i skjæringspunktet mellom tradisjonell politisk historie, videreutviklet med begrepet politisk kultur, og det nye tverrfaglige feltet historiebruk. Begrepet politisk historiekultur introduseres som en syntese av disse to forskningstradisjonene, og som ramme for boken. Bak antologien ligger det med andre ord en hypotese om at det innenfor nettopp den institusjonelle konteksten som den norske parlamentariske styringsprosessen utgjorde, utviklet seg normer for bruk av historie, som disponerte for bestemte fortellinger om forholdet mellom fortid og samtid. Til tross for dette, fremstår det for denne anmelderen som om historiebruken med hell kunne vært belyst ytterligere ved å gå noe utover politikkkutformingene i forvaltningen, regjeringen og på Stortinget. Redaktøren selv viser litt av potensialet i en bredere tilnærming i sin artikkelen om historiebruken i helsepolitikken, hvor han setter denne i sammenheng med debatten om medikalisering, med endringer i synet på legevitenenskapens utvikling og rolle i samfunnet på 1970-tallet.

Antologien ville etter denne anmelderens syn tjent på ytterligere bruk av denne typen idéhistoriske kontekstualiseringer, som kunne gitt en dypere forståelse av hvordan historiebruken hang sammen historiesyn og tenkemåter ellers i samfunnet, så vel som mer ideologiske partipolitiske motsetninger. Slike forhold er ikke fraværende, men de havner i litt for stor grad i bakgrunnen, til fordel for den parlamentariske politikkkutformingene. Når det er sagt, så er dette en usedvanlig fokusert antologi om et lite utforsket emne i norsk historie. Boken vil utvilsomt være en sentral referanse for videre studier av politisk historiebruk i nyere norsk historie.